

Науменкова Світлана Валентинівна,
доктор економічних наук,
професор кафедри фінансів;
Київський національний університет імені Тараса Шевченка;
Мищенко Володимир Іванович,
доктор економічних наук, професор,
завідувач сектору цифрової економіки;
ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України»

АКТУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ РОЗРОБКИ, ВПРОВАДЖЕННЯ І ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В УКРАЇНІ

Стрімкий розвиток екосистем на основі використання технологій штучного інтелекту (AI) у світі посилює вимоги до розробки та впровадження єдиних технічних і технологічних стандартів, а також організації ефективних систем управління та контролю з метою запобігання потенційним ризикам.

В умовах високого рівня концентрації ринку технологій штучного інтелекту в Україні неминуха експансія зарубіжних систем штучного інтелекту, що може негативно вплинути на цифровий суверенітет і конкурентоспроможність нашої економіки. Для протидії цим викликам потрібно посилити увагу до інтеграції та координації зусиль усіх зацікавлених сторін на основі дотримання стандартів і правил безпечного та відповідального проектування, впровадження і використання технологій та систем штучного інтелекту.

Важливим питанням є регуляторна гармонізація функціонування систем штучного інтелекту. 13 березня 2024 р. Європейський Союз вперше у світі, реалізуючи комплексний підхід до формування механізмів регулювання штучного інтелекту, орієнтованих на людиноцентричні цінності, прийняв Закон «Про штучний інтелект». Основні положення цього закону передбачають регламентацію правил розроблення, впровадження і використання технологій AI, заборону використання певних систем AI та посилення відповідальності постачальників AI, а також створення Європейської ради зі штучного інтелекту [2, с.41].

Також у цьому законі, зокрема, передбачено механізми регулювання великих та високоризикових систем AI, які можуть наражати економіку та суспільство на системні ризики, введено визначення поняття «базова модель штучного інтелекту», а також систем загального призначення (GPAI), що використовуються для досягнення кількох цілей.

Пропонується введення заборони на використання штучного інтелекту в окремих сферах діяльності та життєзабезпечення, які потенційно можуть становити небезпеку для здоров'я людей, сприяти маніпулюванню їх поведінкою, впливати на результати виборів або іншим чином порушувати фундаментальні права. Зокрема, це стосується систем біометричної

категоризації, які ґрунтуються на використанні таких характеристик, як політичні, релігійні або філософські переконання, раса, стать, вік, особливі потреби; копіювання зображень обличчя для створення баз даних розпізнавання людей; соціального скорингу на основі поведінки тощо. Обмежено сфери використання штучного інтелекту правоохоронними органами, а також закріплено право громадян отримувати пояснення щодо рішень, запропонованих штучним інтелектом, та оскаржувати результати, якщо вони порушують права людей [1, с. 573].

Очікується ухвалення американського Біллю про права штучного інтелекту і канадського Закону про штучний інтелект. Вищезазначені документи можуть стати орієнтиром для України при створенні власної нормативно-правової бази щодо використання систем штучного інтелекту. Зазначимо, що у 2023 році 17 країн світу вже розробили національні принципи та етичні правила проєктування, впровадження і використання систем штучного інтелекту, які в більшості випадків співпадають з принципами, проголошеними ОЕСР та ЮНЕСКО [с. 572].

У сфері впровадження і використання технологій AI завдання України полягають в наступному:

– необхідно розробити та прийняти Закон України «Про штучний інтелект», а також гармонізовані з ним нормативні та регуляторні акти з наступним формуванням на законодавчій основі системи механізмів, методів та інструментів комплексного регулювання взаємовідносин у галузі AI для всіх секторів економіки, технологій і продуктів [2, с. 49];

– забезпечити повноцінну імплементацію керівних принципів ОЕСР щодо штучного інтелекту, прозорих правил його етичного використання, стандартів та умови алгоритмічного захисту від дискримінації, механізмів та інструментів регулювання і контролю [1, с. 584, 586];

– прискорити формування інституційної структури, яка має включати органи нагляду, сертифікації, ліцензування, установи для організації навчання, перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів з метою забезпечення ефективної трансформації ринку праці та реалізації положень закону щодо регулювання і контролю за впровадженням і використанням систем AI [2, с. 49; 3, с. 180; 4, с. 106];

– сприяти підвищенню рівня інформованості населення про можливі сфери використання і ризики технологій AI, а також посилення кадрового забезпечення, створення та організації діяльності нормативних «пісочниць» за окремими технологіями і продуктами у співпраці зі стартапами та провідними підприємствами IT-сектору, забезпечення моніторингу використання систем AI та захисту прав і свобод громадян.

Особливої уваги заслуговують питання вдосконалення регулювання доступу, поширення та використання конфіденційних даних, які, переш за все, стосуються актуальних аспектів національної безпеки та оборони, кібербезпеки, життєдіяльності громадян, комерційної таємниці, інтелектуальної власності

тощо. Для цього доцільним є розроблення та затвердження переліку даних, які мають суспільний інтерес, а також чітке визначення законодавчих положень, які повинні забезпечувати обов'язкове надання приватними підприємствами таких даних органам державної влади [5, с. 24].

Враховуючи економічний стан і потенційні можливості України, головними джерелами фінансування розроблення і впровадження технологій штучного інтелекту в умовах реалізації комплексного плану економічного розвитку "UKRAINE FACILITY PLAN" повинні бути кошти приватних інвесторів, у т. ч. інвестиційних та венчурних фондів. За результатами звіту Світового банку RDNA3, потреби для сектору телекомунікацій та цифрових технологій визначено у розмірі 4,7 млрд. дол. США [6, с. 143].

Державне фінансування у сфері штучного інтелекту повинно бути спрямоване переважно на підтримку фундаментальних наукових досліджень і НДДКР загальнодержавного значення в енергетиці, оборонній промисловості, охороні здоров'я, масштабуванні зарубіжних технологій і систем AI, а також на підготовку, перепідготовку фахівців та осіб, які втратили роботу через заміну їхніх робочих місць технологіями штучного інтелекту.

В умовах військового стану та складної фінансової ситуації державне фінансування наукових досліджень та НДДКР, надання державних позик на покриття витрат на розроблення, впровадження та використання технологій штучного інтелекту суттєво обмежено. *В контексті непрямой державної підтримки розроблення, впровадження і використання технологій штучного інтелекту в Україні, заслуговують на увагу такі заходи, як:*

- організація офіційних порталів і центрів доступу до технологій AI, баз даних, технічних засобів і обчислювальних ресурсів;
- надання консультацій щодо впровадження нових бізнес-моделей, захисту інтелектуальної власності і даних, а також дотримання законодавства в галузі AI;
- організації інформаційних і освітніх кампаній щодо підвищення рівня знань і навичок у галузі AI з метою інформування громадян про можливості та сфери застосування AI, захист персональних даних і свої права;
- створення нормативних «пісочниць» у сфері штучного інтелекту.

Список використаних джерел

1. Mishchenko V., Naumenkova S., Mishchenko S. Management of artificial intelligence utilizing value-based principles. *Traditional and innovative approaches in economics: theory, methodology, practice: Collective monograph*. Baltija Publishing. 2024. P. 566–592. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-407-8-26>

2. Міщенко В.І., Науменкова С.В. Механізми державної підтримки використання штучного інтелекту для забезпечення стійкості економічного розвитку. *Економіка України*. 2024. №5. С.30-56. DOI: <https://doi.org/10.15407/economyukr.2024.05.030>

3. Міщенко В., Науменкова С. Світовий досвід державної підтримки використання штучного інтелекту в системі освіти. *Штучний інтелект у науці та освіті (AISE 2024)*: Київ, УкрІНТЕІ. 2024. С. 179–184. URL: http://www.uinteі.kіev.ua/sites/default/files/mat-konf-schi_2024.pdf

4. Науменкова С., Міщенко В. Персоналізоване обслуговування споживачів з використанням цифрових технологій. *Innovation and investment mechanisms fo the development of international relations and market economy. Conference Proceedings*. Baltija Publishing. С. 106–109. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-417-7-29>

5. Міщенко В.І., Науменкова С.В. Напрями цифрової трансформації економіки України в період повоєнного відновлення. *Економічна система країни: зовнішні та внутрішні фактори впливу*. Liha-Pres. 2022. С. 23–27. DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-253-4-5>

6. Науменкова С., Міщенко С., Тіщенко Є. Проектне фінансування в умовах реалізації “UKRAINE FACILITY PLAN”. *Економічний простір*. 2024. №191. С. 142-153. DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/191-24>